

Presse og Information

Den Europæiske Unions Domstol
PRESSEMEDDELELSE NR. 06/22
Luxembourg den 18. januar 2022

Dom i sag C-261/20
Thelen Technopark Berlin

Til trods for, at Domstolen allerede har fastslået, at den tyske lovgivning om minimumssatser for honorarer for arkitekters og ingeniørers ydelser (HOAI) er i strid med tjenesteydelsesdirektivet, er en national ret, for hvilken der er indbragt en tvist mellem private parter, ikke forpligtet til alene på grundlag af EU-retten at undlade at anvende denne tyske lovgivning

Dette berører imidlertid dels ikke denne rets mulighed for under en sådan tvist at tilsidesætte denne lovgivning på grundlag af national ret, dels ikke muligheden for, at den part, der har lidt skade som følge af denne lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten, i givet fald kan kræve erstatning fra den tyske stat

I 2016 indgik Thelen, et ejendomsselskab, og MN, en ingeniør, en projekteringskontrakt, i henhold til hvilken MN forpligtede sig til at udføre visse ydelser, der var omfattet af Verordnung über die Honorare für Architekten- und Ingenieurleistungen (Honorarordnung für Architekten und Ingenieure (HOAI) (tysk lovbekendtgørelse af 10.7.2013 om honorarer for arkitekt- og ingeniørydelser) mod betaling af et fast honorar på 55 025 EUR.

Et år senere opsagde MN kontrakten og fakturerede sine udførte ydelser i en endelig honorarfaktura. På grundlag af en bestemmelse i HOAI ¹, der fastsætter, at tjenesteyderen for den tjenesteydelse, som vedkommende har leveret, har ret til et vederlag, der mindst svarer til den minimumssats, der er fastsat i national ret, og under hensyntagen til allerede foretagne betalinger, anlagde MN sag med påstand om betaling af det resterende skyldige beløb på 102 934,59 EUR, dvs. et beløb, der var højere end det beløb, som aftaleparterne havde aftalt.

Thelen, der delvist tabte sagen i første og anden instans, iværksatte revisionsanke ved Bundesgerichtshof (forbundsdomstol, Tyskland), som er den forelæggende ret i denne sag. I forbindelse med den præjudicielle forelæggelse anførte den forelæggende ret, at Domstolen allerede har fastslået ², at bestemmelsen i HOAI er uforenelig med den bestemmelse i direktiv 2006/123, som i det væsentlige forbyder medlemsstaterne at opretholde krav, der gør udøvelsen af virksomhed betinget af, at tjenesteyderen overholder minimums- og/eller maksimumspriser, hvis disse krav ikke opfylder de kumulative betingelser om forbud mod forskelsbehandling, nødvendighed og proportionalitet ³. Den forelæggende ret besluttede derfor at anmode Domstolen om at afklare, om en national ret ved bedømmelsen af, om en privat parts søgsmål mod en anden privat part har fornødent grundlag, skal undlade at anvende den nationale bestemmelse, som søgsmålet støttes på, når denne bestemmelse er i strid med et direktiv, i det foreliggende tilfælde tjenesteydelsesdirektivet. I denne forbindelse anførte den forelæggende ret, at en fortolkning af HOAI i overensstemmelse med tjenesteydelsesdirektivet ikke er målig i det foreliggende tilfælde.

¹ Denne lovbekendtgørelses § 7 gør de minimumssatser, der er fastsat i tabellen i denne paragraf, bindende for arkitekters og ingeniørers projekterings- og tilsynsydelser, bortset fra visse undtagelsestilfælde, og medfører, at en aftale indgået med arkitekter eller ingeniører om fastsættelse af honorarer, der er lavere end minimumssatserne, er ugyldig.

² Dom af 4.7.2019, Kommissionen mod Tyskland, sag [C-377/17](#), og kendelse af 6.2.2020, hapeg dresden, sag [C-137/18](#).

³ Der er tale om artikel 15, stk. 1, artikel 15, stk. 2, litra g), og artikel 15, stk. 3, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/123/EF af 12.12.2006 om tjenesteydelser i det indre marked (EUT 2006, L 376, s. 36, herefter »tjenesteydelsesdirektivet«). Nærmere bestemt skal medlemsstaterne i henhold til denne bestemmelse undersøge, om deres retssystem indeholder krav, som gør udøvelsen af virksomhed betinget af, at tjenesteyderen overholder minimums- og/eller maksimumspriser, og påse, at disse krav er forenelige med betingelserne om forbud mod forskelsbehandling, nødvendighed og proportionalitet.

Domstolens bemærkninger

I dommen fastslår Domstolen, Store Afdeling, at **en national ret, for hvilken der er indbragt en tvist, hvori alene private er parter, ikke er forpligtet til, alene på grundlag af EU-retten, at undlade at anvende en national lovgivning, der i strid med artikel 15, stk. 1, artikel 15, stk. 2, litra g), og artikel 15, stk. 3, i tjenesteydelsesdirektivet fastsætter minimumssatser for honorarer for arkitekters og ingeniørers ydelser, og som medfører, at aftaler, der fraviger denne lovgivning, er ugyldige.**

Princippet om EU-rettens forrang pålægger ganske vist alle instanser i medlemsstaterne at sikre den fulde virkning af de forskellige EU-retlige regler. Såfremt der ikke kan anlægges en fortolkning af national lovgivning, der er i overensstemmelse med de EU-retlige krav, kræver dette princip desuden, at den nationale ret, der inden for sit kompetenceområde skal anvende EU-retlige bestemmelser, sikrer disse bestemmelsers fulde virkning, idet den om fornødent af egen drift skal undlade at anvende enhver modstående bestemmelse i national lovgivning, endog en senere national bestemmelse, uden at den behøver at anmode om eller afvente en forudgående ophævelse af denne bestemmelse ad lovgivningsvejen eller ved noget andet forfatningsmæssigt middel.

En national ret er imidlertid ikke forpligtet til alene på grundlag af EU-retten at undlade at anvende en national bestemmelse, der er i strid med en EU-retlig bestemmelse, såfremt sidstnævnte bestemmelse ikke har direkte virkning. Dette berører dog ikke denne rets og enhver kompetent national forvaltnings mulighed for på grundlag af national ret at undlade at anvende enhver national bestemmelse, der er i strid med en bestemmelse i EU-retten, som ikke har en sådan virkning.

I det foreliggende tilfælde bemærker Domstolen, at artikel 15, stk. 1, i tjenesteydelsesdirektivet ifølge Domstolens egen praksis kan have direkte virkning, eftersom denne bestemmelse er tilstrækkelig præcis, klar og ubetinget. Denne bestemmelse var imidlertid i det foreliggende tilfælde som sådan blevet påberåbt i en tvist mellem private parter med henblik på at tilsidesætte en national lovgivning, der var i strid hermed. Anvendelsen af artikel 15, stk. 1, i tjenesteydelsesdirektivet i tvisten i hovedsagen ville konkret fratage MN dennes ret til at kræve et honorar svarende til det minimum, der er fastsat i den omhandlede nationale lovgivning. Domstolens praksis udelukker imidlertid, at denne bestemmelse kan tillægges en sådan virkning i forbindelse med en sådan tvist mellem private parter.

Domstolen tilføjer, at det følger af artikel 260, stk. 1, TEUF, at såfremt Domstolen fastslår, at en medlemsstat ikke har overholdt en forpligtelse, skal denne medlemsstat gennemføre de til dommens opfyldelse nødvendige foranstaltninger, idet de kompetente nationale retter og administrative myndigheder er forpligtede til at træffe alle foranstaltninger til fremme af den fulde gennemførelse af EU-retten og således i givet fald at undlade at anvende en national lovgivning, der strider mod EU-retten. **De domme, der fastslår sådanne traktatbrud, har imidlertid i første række til formål at fastlægge medlemsstaternes pligter i tilfælde af, at de har undladt at opfylde deres forpligtelser, og ikke at tillægge borgerne rettigheder. De nævnte retter og administrative myndigheder er således ikke forpligtede til alene på grundlag af sådanne domme at undlade at anvende nationale bestemmelser, der er i strid med en direktivbestemmelse, inden for rammerne af en tvist mellem private parter.**

Den part, der har lidt skade som følge af den nationale lovgivnings uoverensstemmelse med EU-retten, kan derimod påberåbe sig Domstolens praksis med henblik på i givet fald at opnå erstatning for en skade, der er forårsaget af den pågældende uoverensstemmelse. Ifølge den nævnte retspraksis påhviler det hver enkelt medlemsstat at sikre, at borgerne opnår erstatning for den skade, som den manglende overholdelse af EU-retten har forvoldt dem.

Domstolen fremhæver i denne henseende, at eftersom det allerede er blevet fastslået, at den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning ikke er forenelig med EU-retten, og at dens opretholdelse derfor udgør et traktatbrud fra Forbundsrepublikken Tysklands side, skal denne tilsidesættelse af EU-retten anses for at være åbenbart kvalificeret som

omhandlet i Domstolens praksis vedrørende en medlemsstats ansvar uden for kontraktforhold på grund af tilsidesættelse af EU-retten.

BEMÆRKNING: Gennem en præjudiciel forelæggelse kan retterne i medlemsstaterne i forbindelse med retssager, der verserer for dem, forelægge Domstolen spørgsmål vedrørende fortolkningen af EU-retten eller gyldigheden af en EU-retsakt. Domstolen træffer ikke afgørelse i den nationale retstv. Det tilkommer den nationale ret at afgøre sagen i overensstemmelse med Domstolens afgørelse, der på tilsvarende måde er bindende for andre nationale retter i sager vedrørende en tilsvarende problemstilling.

Dette er et ikke-officielt dokument til mediernes brug og forpligter ikke Domstolen.

[Dommen](#) offentliggøres på webstedet CURIA på afsigelsesdagen.

Kontakt i Kontoret for Presse og Information: Gitte Stadler ☎ (+352) 4303 3127.

Billeder fra domsafsigelsen er tilgængelige via »[Europe by Satellite](#)« ☎ (+32) 2 2964106.